

Zdravstveno vaspitanje u djelu Branka Rakića

Health education in work of Branko Rakić

Zoran Plaić

Prikaz

doi: 10.7251/NSK1302125P; UDK: 373.217.2:616.314(497.1)

Review

Rezime

U radu autor kritički analizira relevantne teorijske izvore u oblasti zdravstvenog vaspitanja u bivšoj Jugoslaviji. Kao egzemplar je uzeto djelo poznatog univerzitetskog profesora Branka Rakića koji je jedan od rijetkih pedagoga koji se bavio ovom temom i koji je svoj doktorat multidisciplinarno zasnovao u ovoj oblasti. Prvo su sagledane teorijske postavke koje su poslužile kao kvalitetna baza zdravstvenog vaspitanja. Autor je jasno razgraničio i kritički analizirao metodološki aparat korišten u ovom procesu, a zatim je evaluirao eksperimentalni rad utemeljen na ovim elementima. Bazično je objašnjena i teorija tri mentaliteta koja je predstavljala srž Rakićevog rada u ovoj oblasti. Takođe su naznačene i posljedice ogromnog rada i napora u ovoj oblasti što je dovelo do interdisciplinarnog i multidisciplinarnog

Summary

The author is analyzing in this work relevant theoretical sources in domain of health education in former Yugoslavia. The work of well known university professor Branko Rakić was taken as an exemplar. Rakić was one of the rare pedagogues who tackled such theme and he based his doctorate in this area. Firstly we considered theoretical presumptions which were used as base of health education. The author has clearly separated and critically analyzed methodological apparatus used in this process, and later evaluated experimental work established on these elements. Basically we have explained theory of three mentalities that are representing the core of Rakić's work in this area. Also we have underlined and consequences of enormous work and efforts in this area which led to an inter-disciplinary and multidisciplinary

rada ne samo u oblasti zdravstvenog vaspitanja već i pedagogije, psihologije, sociologije i medicine uopšte.

Ključne riječi: Teorijski izvori, metodologija zdravstvenog vaspitanja, eksperimenti na terenu, teorija tri mentaliteta, multidisciplinarni rad.

Uvod

Profesor Rakić je jedini naučnik, pedagog, a vjerovatno i psiholog, koji se bavio zdravstvenim vaspitanjem. Treba naglasiti da je skoro 14 godina rukovodio Katedrom za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Sarajevu i to u ključnom periodu, od osnivanja 1963. godine do 1976. godine. Tu se njegovo djelovanje nije završilo, pa je nastavio rad na Univerzitetu u Novom Sadu do pensionisanja. Radi se o naučniku, pedagogu, profesoru, koji je ostavio dubok trag u nauci uopšte i čija se djela i danas nalaze u literaturi koja se izučava u pedagogiji, psihologiji, ali i medicini i sociologiji. Međutim, naš rad se bavi njegovim djelovanjem u oblasti zdravstvenog vaspitanja, a koji do danas nije kritički analiziran i objektivno razmotren. U toku skoro deset godina intenzivnog rada u ovom području, pokušao je da zasnuje svoju, specifičnu filozofiju zdravstvenog vaspitanja, u okviru koje je kao okosnicu označio jedinstvenu *teoriju tri mentaliteta*. Kao i svaku dobru teoriju pokušao ju je zasnovati na postavkama koje je dokazivao bogatim eksperimentalnim radom širom Srbije i Kosova i Metohije. U okviru komparativnih eksperimenata Rakić je razvio bogat, sadržajan grupni rad utemeljen na bazičnim principima socijalne psihologije. Svakako da je za kvalitetnu teorijsku postavku potreban i

work not only in domain of health education but also in pedagogy, psychology, sociology and medicine.

Key words: theoretical sources, methodology of health education, experiments in the field, theory of three mentalities, multidisciplinary work.

Introduction

Professor Rakić is the only scientist, pedagogue, and probably psychologist too, who was dealing with the health education. It is important to say that he led department for Pedagogue of faculty of philosophy in Sarajevo for almost 14 years and in very important period of time between 1963 and 1976. He continued his work at Novi Sad University until he went into pension. Rakić is a scientist, pedagogue, professor who left deep trace in the science and whose works even today are studied in literature of pedagogue, psychology but also in medicine and sociology. However, this work is dealing with his work in health education, which until today has not been critically analyzed and considered objectively. In the range of almost ten years of intensive work in this area, he tried to base his specific philosophy of health education, and his *theory of three mentalities* as a framework. Like any other good theory he tried to establish it on postulates he had proven by rich experimental work throughout Serbia and Kosovo. During these comparative experiments Rakić had developed rich, eventful group work established on basic principles of social pedagogue. It is evident that for quality theoretic thesis we need a good meth-

dobar metodološki aparat. Obilazeći različite zajednice, koristeći specifičnu statistiku, i sistematski obrađene podatke, Rakić je unapređivao oblast zdravstvene edukacije.

Današnja moderna pedagoška stručna literatura kaže da je zdravstveno vaspitanje „medicinsko-pedagoška disciplina čiji je zadatak unapređenje zdravstvene kulture jednog naroda, kako bi pojedinci i grupe zdravlje shvatili kao prednost za koju će uvijek biti potrebno da ulože određen napor“ (Pedagoški leksikon, 1996, str. 179). U Pedagoškoj enciklopediji nalazimo gotovo identičan stav. Autori navode da je zdravstveno vaspitanje „medicinsko-pedagoška disciplina u kojoj je zadatak unapređenje zdravstvene kulture stanovništva kako bi pojedinci i grupe zdravlje shvatili kao vrijednost, za koju će uvijek biti spremni uložiti potreban napor. To je dug, kontinuiran proces osposobljavanja pojedinca i grupa za aktivnu brigu o vlastitom zdravlju“ (Pedagoška enciklopedija 2, 1989, str. 525). Kad pogledamo navedene definicije u kojima se izričito tvrdi da je to „medicinsko-pedagoška disciplina“ i u kojoj se nalaze pojmovi kao što su pojedinac, grupa, proces, vrijednost, način ponašanja, onda nema sumnje da je Rakićev put bio ispravan. Ako priznamo da je ovo savremeno stajalište koje možda i nije bilo prihvaćeno u vrijeme Rakićevog rada u ovom području, nalazimo da uvodnik koji je dr Tošo Ilić napisao za jedan od prvih Rakićevih radova, to demantuje. Kako je tada pisao, „u zdravstvenom vaspitanju dolazi u obzir samo rad u zajednici lekara sa veterinarom, agronomom, psihologom i pedagogom, metodom prilaznja ljudima kroz sticanje poverenja ...“ (Rakić i Tomić, 1955, str. 6). U istom radu ističe se da je „poznavanje motivacije u psihološkom smislu osnovna poluga u pokretanju i uspešnosti zdravstveno-odgojnog programa“ (Rakić

odological apparatus. By visiting various communities, using specific statistics and systematically processed data, Rakić upgraded area of the health education.

Contemporary modern pedagogical literature says that health education is “medical-pedagogical discipline whose task is to upgrade health education within one nation, in order to have an individual and groups to understand it as an advantage that they need to make additional efforts”, (Pedagoški leksikon, 1996, p. 179). In pedagogical encyclopedia we find identical attitude. Authors are stating that health education is “medical-pedagogical discipline whose task is to upgrade health culture among nation in order for individuals and groups to understand health as a value, they need to put efforts for. It’s a debt, a continuous process of educating individuals and groups for active care on their own health” (Pedagoška enciklopedija 2, 1989, p. 525). When we see cited definitions which are stating it as “medical-pedagogical discipline” and where we can find ideas such as individual, group, process, value, way of behavior, then there is no doubt that Rakić’s way was right. If we accept that this is contemporary standing, though it was not well accepted in Rakić’s time, we find summary written by dr. Tošo Ilić for one of the Rakić’s first works, which is denying it. As he wrote then, “we can only include in health education community of doctors, veterinaries, psychologists, and pedagogues, through method of approaching to people by acquiring their trust...” (Rakić and Tomić, 1955, p. 6). In the same work it is noted that “knowledge of motivation in psychological way is the backbone in launching and successfulness of

i Tomić, 1955, str. 11). Nema sumnje da je Rakić dalekovido uvidio važnost provođenja zdravstvenog vaspitanja u tadašnjoj Jugoslaviji. Nalazimo da je s druge strane, shvatio i mogućnost izvođenja određenih eksperimenata u maloj grupi, što nije moglo da ostane nedodirnuto u njegovom psihološkom dijelu ličnosti naučnog radnika. Iznad svega, smatramo da je njegov vječiti humanizam, altruizam i želja da se pomogne drugima i ovdje imala odlučujuću ulogu.

Spoj eksperimenta i teorije

Prvi izazov za Rakića na ovom polju je bilo Požaranje, malo mjesto na Kosovu i Metohiji, koje je bilo odabrano za ogledni eksperimentalni centar za provjeru metoda u zdravstvenom prosvjećivanju, a koje bi se kasnije primijenile po potrebi na drugim prostorima.

Smatramo da je za nauku pored tada potrebnog 'uvođenja' psihologije i pedagoških postupaka u šire okvire zdravstvenog vaspitanja, značajno i to što se ovdje kao rezultat rada pominje ono što će Rakić kasnije označiti kao teorija o tri stanja mentaliteta. B. Rakić napominje da je rad tima u Požaranju izazivao određene reakcije prvenstveno kod lokalnog stanovništva i da su one išle u različitim pravcima. Dodaje da „psihologija grupnog ponašanja može pružiti objašnjenje zašto je tako“ (Isto, str. 12). Jasno kaže da „svaka nova praksa koja se uvodi u jednu sredinu doводи do određenog ponašanja i reakcije te sredine“ (Isto, str. 12). Prema Rakiću postoje tri vida reakcije sa raznim varijacijama u pogledu broja pripadnika pojedinim

health-education programme” (Rakić and Tomić, 1955, p. 11). There is no doubt that Rakić providently understood the importance of practicing health education in at the time Yugoslavia. On the other hand we find that he understood possibilities of experimenting in small groups, which could not be avoided in his psychological work. Above everything we think that his eternal humanism, altruism and wish to help others and here had a crucial role.

Conjunction of experiment and theory

The first challenge for Rakić in this field was Požaranje, small place in Kosovo which was chosen for sample experimental center to check up methods for health education, and which later were applicable in other regions.

We take that for the science, beside necessary “introduction” of psychology and pedagogical procedures in wider frames of health education, it is significant what Rakić later labeled as theory of three states of mentality. Branko Rakić is saying that work of team in Požaranje had caused certain reactions primarily among local population and they were various. He adds that “psychology of group behavior can provide explanation why is that so” (Ibidem, p. 12). He clearly says that “every new practice that is being introduced into one environment brings to its certain behavior and reactions” (Ibidem, p. 12). According to Rakić there are three kinds of reaction with variations in term of number of certain groups. In his work he is extracting following groups: “smaller

grupama. U radu izdvaja sledeće grupe: „manji broj osoba uviđa korisnost predložene novine i usvaja saradnju, manji broj se energično protivi novinama pronalazeći samo negativne strane u njima, a većina je rezervisana, naizgled nezainteresovana, ali prati razvoj događaja i diskusije o tome i procenjuje“ (Isto, str. 13). Ovo je uz određene dorade postalo poznato pod imenom *teorija o tri stanja mentaliteta* za koju je Rakić tvrdio da se može primijeniti u većini pojava u socijalnoj psihologiji kada treba obraditi grupno ljudsko ponašanja. Interesantno je i Rakićevo zapažanje da sa prvim rezultatima prva grupa sve više jača sve dok ne postane dominantna. Radi bolje prezentacije Rakić je čak i u toku 1956. godine održao stručno predavanje u Društvu psihologa Srbije sa temom „Pomoć psihologa u rešavanju problematike zdravstvenog vaspitanja na selu“.

Sagledavši probleme koje je uočio u Požaranju, odlučio je da barem predloži okvir za njihovo rešavanje, tako što će ih javno izložiti i približiti svima koji su mogli da utiču na rešavanje istih. Tako piše da je ljudski faktor taj koji zadaje najviše problema i da zbog toga „potrebno najdetaljnije i najstručnije izučavanje problema socijalne psihologije u našim zajednicima kao i metoda vaspitanja odraslih“ (Rakić i Vidaković, 1956, str. 1). Rakić navodi da je održao niz predavanja za zdravstvene, prosvjetne i društvene radnike, te za studente i apsolvente medicinskih fakulteta od Prištine, Niša do Beograda u cilju jasnog obilježavanja teškoća i pokušaja njihovog rešavanja. Doslovno kaže da se analizirajući rezultate iz Požaranja i drugih sredina može govoriti o „...psihološkim i emocionalnim zaprekama, suprotstavljanju, rav-

number of people understands the use of proposed novelty and cooperates, smaller number energetically opposes novelties finding only negative sides in them, and majority is reserved, seemingly disinterested, but it follows the development of events and discussions and assess“ (Ibidem, p. 13). This became well known as *theory of three state mentalities* for which Rakić claimed it can be applied in majority of situations in social psychology when we need to work on group behavior. It is interesting Rakić's notice that the first group is becoming stronger and stronger until it becomes dominant. For better presentation Rakić has even in 1956 held a lesson in Society of Serbia's psychologists under subject "Psychologist's aid in solving problems of health education in village".

By considering problems he had noticed in Požaranje, he decided to at least propose framework for further solution, in order to publicly expose and approach possible solutions. It says that the human factor is the one which brings the biggest problems and therefore "it is necessary to thoroughly explore the issue of social psychology in our communities as well as method of adult education" (Rakić and Vidaković, 1956, p. 1). Rakić says he has held a number of lesson for health, teachers and social workers, as well as for students and graduate students of faculty of medicine in Priština, Niš until Belgrade with aim to explain difficulties and ways how to solve them. He literally says that by analyzing results from Požaranje and other regions we can speak of "...psychological and emotional obstacles, oppositions, apathy, conflict ..." (Ibidem, p. 19). He said that majority of problems could be solved

nodušnosti, sukobu...“ (Isto, str. 19). Nije propustio da kaže da se većina problema mogla riješiti dok su još bili minorni, ali da „teškoće u zdravstvenom vaspitanju imaju svoj uzrok, pored ostalog i u nepoznavanju grupne dinamike“ (Isto, str. 21). Ističe da je za sve koji rade u ovakvim uslovima neophodno da poznaju odnos u grupi prema određenom zdravstvenom problemu kako bi se zadobilo grupno povjerenje. Napominje da „grupa mora poznavati zdravstveno-vaspitni problem, mora biti zainteresovana za njegovo rješavanje“ (Isto, str. 22). Rakić jasno upozorava da u tom cijelom duboko složenom socijalnom procesu treba da prođe izvjesno vrijeme, pa da se „grupa kroz diskusiju i razne oblike međusobnih kontakata saživi sa zdravstveno-vaspitnim problemom“ (Isto, str. 22). Izgleda da je rad u Požaranju postao poznat u širim naučnim i zdravstvenim krugovima, jer su Rakić i tim već 1957. godine bili pozvani na seminar o zdravstvenom vaspitanju u Zagrebu na kojem su učestvovali eminentni stručnjaci medicine, sociologije, psihologije kao i poznati predstavnici Svjetske zdravstvene organizacije. Svako od njih je svoje utiske izlagao posebno, a u svom izlaganju Rakić je naglasio da je „poznavanje aspiracije zajednice u kojoj se radi jedan od ključnih faktora za rješavanje zdravstvenih problema“ (Rakić, Tomić i Vidaković, 1957, str. 33). Rakić je isticao da je osnovna metoda u radu bio intervju, „možda bih ga mogao nazvati dijagnostički intervju u zajednici“ (Isto, str. 34). Posebno je istakao da se nastojao shvatiti sistem vrijednosti stanovništva, koji je od tima shvaćen kao mentalitet, pogled na svijet. Da je Rakić osjetio snagu intervjua u zdravstvenom vaspitanju, uvidamo

while they are minor, but that “difficulties in health education have their cause, beside other things also ignorance of group dynamics” (Ibidem, p. 21). He underlines that all who work in such conditions could get group trust. He notices that “the group must know health-educational problem, it must be interested for its solution” (Ibidem, p. 22). Rakić also warns that in complicated social process it takes time, so that “the group through discussion and other means of contacts have compassion for health-educational problem” (Ibidem, p. 22). It seems that the work in Požaranje became well known in wider scientific and health circles, because Rakić already in 1957 was invited on seminar on health education in Zagreb were eminent experts from medicine, sociology, psychology, and representatives of the World Health organization participated. In his expose Rakić underlined that “cognition of community’s aspiration is one of the key factors for solving health problem” (Rakić, Tomić and Vidaković, 1957, p. 33). Rakić said that basic method in his work was an interview “maybe I could call it diagnostic interview in community” (Ibidem, p. 34). He especially underlined that he tried to understand the system of population’s values, seen by the team as mentality. We can notice that Rakić felt the significance of interview in health-education through our critical analysis of his work dedicated to interview (discussion) in health-education. Rakić wrote that ‘One of the best ways of being in inter relational contacts with others is to make communication with them’ (Rakić, 1958b, p. 3). He underlines particular difficulty in leading conversations with people who have to become aware of health

kritički analizirajući njegov rad posvećen intervjuu (razgovoru) u zdravstvenom vaspitanju. Rakić piše da je „jedan od najjačih načina održavanja međuljudskih kontakata razgovor“ (Rakić, 1958b, str. 3). Ističe da je posebno teško voditi razgovore koji imaju za cilj da ljudi osjete zdravstvenu problematiku svog života i „da se podstaknu kako bi je počeli rešavati“ (Isto, str. 7). Značajno je ukazati da Rakić navodi da ovakvi razgovori imaju vaspitne ciljeve „buđenje interesa, razvijanje oduševljenja, izvođenje aktivnosti“ (Isto, str. 7). Po njegovom mišljenju ovakav razgovor u neformalnoj grupi trebao bi preći u jednu vrstu grupnog rada koji bi trebao da dovede do promjene u stavovima i ponašanju grupe, ali i pojedinca. Ipak, smatra da svako ko treba da radi sa ljudima u cilju promjene njihovih navika, ponašanja, stavova, treba da poznaje osnovne postavke intervjua, a to se mora spoznati još u toku redovnog školovanja. Rakić decidno ističe da „studenti medicine moraju biti vešti u metodama sporazumevanja da bi shvatili i poštovali mišljenje i ponašanje ljudi, ma kako im se ono činilo nerazumno“ (Isto, str. 10). Doduše, upozoravao je da se podučavanje tehnici razgovora ne može zamisliti bez „istovremenog poučavanja psihološkoj dinamici ličnosti, strukturi ličnosti, pedagogiji odraslih, dinamici grupnih odnosa, dinamici poremećaja i elementima psihosomatske medicine“ (Isto, str. 10). Strogo gledajući, nema sumnje da ovdje postoji zalaganje za multidisciplinarni pristup u obrazovanju, u ovom slučaju zdravstvenih radnika, što daje novi značaj Rakićevom radu. Za sve koji rade sa mladima u pedagogiji, psihologiji, sportu, ističe se potreba za vježbanjem empatisanja, što se najbolje

problems in their lives as well as to motivate them to resolve these problems’ (Ibidem, p. 7). It is significant to point out that Rakić claims such conversations have educational goals like ‘motivation, developing of excitement, performing of activities’ (Ibidem, p. 7). In his opinion such a conversation in informal group should become a sort of a team work leading to change of attitudes and behaviour of the group and the individual too. Although, he claims that anyone who has to work with people in order to change their habits, behaviors, attitudes should know the basic concepts of interview which must be learnt during the regular schooling. Rakić decisively points out that “students of medicine must be skillful in using methods of communication to understand and respect opinion and behaviour of the people, no matter on how they seem unreasonable’ (Ibidem, p. 10). It is true, he warned that the teaching method of conversation could not be done without ‘the parallel training of psychological dynamics of personality, personality structure, pedagogy of adults, group correlation dynamics, disorders and psychosomatic elements’. (Ibidem, p. 10). In strict terms, there is commitment to multidisciplinary approach in education, in this case a health care workers, which gives a new significance of Rakić’s work. For all those working with young people in pedagogy, psychology, sport there is a need in empathy practise, which is best done in a small group. Here we find Rakić’s return to the process of role playing of others in order to understand better positions and opinions of others. Rakić wrote ‘After the activity of role playing participants of that group can make various analysis, for

postiče u maloj grupi. Ovdje nalazimo na Rakićevo vraćanje na postupak igranja tuđe uloge, kako bi se što bolje shvatile pozicije i mišljenje druge osobe. Rakić piše da „učesnici grupe mogu posle odigravanja uloge vršiti različite analize, naprimjer, kakva je motivacija u toku razgovora, kakva su početna pitanja i dr.“ (Isto, str. 11). Daljnja analiziranja rada su pokazala da je Rakić ovdje predložio slična metodološka uputstva za vođenje intervjua koja je dao skoro deset godina poslije u svom djelu *Intervju u vaspitanju*. Značajno je napomenuti da je upozoravao da je za uspješno postizanje cilja i dobro vođenje razgovora potrebno „poznavanje ljudske motivacije i dinamizama ličnosti“ (Isto, str. 29). Takode je smatrao da se ne smije dopustiti da budući zdravstveni, ali i sportski radnici na bilo kom nivou ne upoznaju sa aspektima neprilagođenih ponašanja kao što su kompenzacija, projekcija ili racionalizacija. U suštini, smatramo da je ovaj rad poslužio kao temelj za daljnja istraživanja u oblasti grupnih dinamizama i proučavanja ličnosti, što je došlo do izražaja u njegovim radovima posvećenim vaspitno-obrazovnom procesu u školama. Branko Rakić navodi kao osnovne sljedeće faktore koji utiču na zdravstveno znanje i formiranje zdravstvenog stava: „metode učenja u nastavi, uključujući pokude i pohvale, sadržaj nastavnih programa, higijenski stepen okoline, način ishrane učenika u školi, igre i telesno vežbanje, zdravstveno ponašanje nastavnika i pomoćnog osoblja, međusobni odnos učenika i nastavnika, iskustva sa školskom zdravstvenom službom i učešće učenika u životu i radu zajednice“ (Rakić, 1958a, str. 3). Nije propustio da i 80-tih ukaže na potrebu razvijanja zdravstvenog i fizičkog vaspitanja, ali ovaj put u oblasti ishrane. Poseban naglasak je sad stavljen na

example, what is the motivation during the conversation, what are the initial questions like, ect.’ (Ibidem, p. 11). K Further analysis of work showed that Rakić suggested similar methodological instructions in conducting of interview that were published ten years later in his work called *Interview in education*. It is significant to mention that he warned that in achieving of goals with success and good conversation conducting it is necessary ‘to have knowledge of human motivation and person’s dynamics’ (Ibidem, p. 29) He also thought that it could not be allowed the future health care workers, sport workers at any level not to become familiar with the aspects of maladjusted behaviour like compensation, projection or rationalization. Essentially, we consider this work as the basis for further researches in area of group dynamism and personality analysis, which was significant in his works dedicated to educational process in schools. Branko Rakić specifies the following basic factors that influence health knowledge and forming of health attitude: ‘methods of studying in schools, including critics and praise, content of school curriculum, level of hygienic environment, pupil’s diet at schools, games and physical education, healthy attitudes of teachers and other stuff, relationship between teachers and pupils, experiences of healthy service and pupil’s participation in life and work of the community (Rakić, 1958a, p. 3). During the 80-s he did not omit to point out at need to develop healthy and physical education, but this time in the field of nutrition. Special emphasize is put on problem resolving of ‘what pedagogical abilities have the family in certain phase

razrješenju pitanja koliko „pedagoške moći ima porodica u određenom razdoblju, etapi i fazi zdravstvenog programa“ (Rakić, 1981, str. 195). Rakić je pisao da je uopšte poznato da kad je u pitanju zdravstveno i fizičko vaspitanje, porodica je sklona da saraduje sa zdravstvenom službom. Za njega nema sumnje da ako se želi unaprijediti ishrana u porodici neophodno je „usaglašavati metodologiju našeg rada“ (Isto, str. 197). Kao glavnu preporuku naveo je iskustvo prema kojem je očigledno da se u nutricionističkom vaspitanju javnosti, a posebno i u porodica-ma, postižu najbolji ishodi „ako se deluje na mjestima gde su uticaji najjači, ako se pri tome obuhvataju što celovitije članovi porodice, ako se realizacija inovacija porodičnog razvoja vrši uz pomoć što više raznovrsnih sredstava masovnih medija i ako se poštuje prioritet, karakter i specifičnost porodičnog stanja, razvojnost i specifičnost potreba“ (Isto, str. 201). Za Rakića je jasno da sa prvih načina rada 'po direktivama' treba preći na savjetovanje, vođenje, ali svakako bogatije u metodološkom smislu.

Završni osvrt

Ništa nije toliko obuzimalo Rakića, niti se čemu tako vraćao kao svom radu u oblasti zdravstvenog vaspitanja. Začuđuje da svih ovih godina nije napisana ni jedna evaluacija, čak ni parcijalna, obimnog djelovanja iskazanog u preko 30 stručnih radova. Ako se upitamo šta je uticalo da se toliko, skoro 10 godina, posveti ovoj problematici, kao ilustraciju navodimo njegove riječi iskazane u sopstvenim bilješkama. Pisao je: „U Učiteljskoj školi higijena. Na fakultetu C biologija. Predavao u Zrenjaninu higijenu,

of development, stage and phase of health programme' (Rakić, 1981, p. 195). Rakić wrote that it was generally known the fact when it comes to health and physical education, family is willing to cooperate with health service. There is no doubt for him that if we want to improve nutrition in family it is necessary to 'coordinate the methodology of our work' (Ibidem, p. 197). As the principal recommendation he mentioned his own experience to which it was obvious that nutritional education of public, especially in families, achieved best results 'if we act at places where the influences are strongest, if we involve whole families, if the realization of innovation of family development is done in cooperation with different mass media and if we respect priority, character and specific family status, development and special needs' (Ibidem, p. 201). Rakić understands that the first 'instructed' methods of work should be replaced by counseling and conducting with more methodological activities involved.

Conclusion

Nothing occupied Rakić but his work in the field of health education. It is surprising that during all these years not even one evaluation has been written, not even partial, of its huge impact although more than 30 professional works has been published. If we wonder what factor forces him to dedicate almost 10 years to this issue, as illustration we quote his own words written in his notes. He wrote on subject: 'In pedagogical school Hygiene, at university C Biology in Zrenjanin I lectured

ali sam došao u Institut zdravstveno neobrazovan i nevaspitan“ (Rakić, n. d.). Čitav njegovo opus signalizira da je za uspješno zdravstveno prosvjeđivanje jednog naroda potrebno i stvaranje kvalitetnih kadrova svih profila, od medicinskih, sportski radnika do pedagoga koji će multidisciplinarno prići ovom problemu. Takođe je nastojao da razvije novo shvatanje koncepcije ovog vaspitanja u okviru obimnijeg i obuhvatnijeg zasnivanja sopstvene filozofije zdravstvenog vaspitanja. Unutar ovog šireg djelovanja, posebnu pažnju je poklanjao razvijanju specifične metodologije zdravstvenog vaspitanja. Iskoristio je činjenicu da 50-tih godina nije bilo razvijene metodologije ovog vida vaspitanja i uveo je postupke i metode pedagoško-psihološke prirode, koji su zahvaljujući primjenljivosti i danas u upotrebi u zdravstvenom vaspitanju. Takođe ne smijemo zaboraviti da je takav rad bio u stvari vid akcijskog istraživanja u okviru kojeg su se uživo, na terenu, unosile promjene, pratio razvoj određenih pojava, ali i izazivale i promjene i reakcije pojedinaca i zajednice u cjelini. Smatramo da je time oživljen i dat novi impuls pedagoškom radu, jer je dokazana kvalitetna upotreba pedagoških obrazaca i njenog metodološkog aparata u specifičnim, novim uslovima. Rakić je pravilno uočio da je većina problema koji se dešavaju u oblasti zdravstvenog vaspitanja upravo psihološke prirode koje bi trebalo rješavati pravilnim terenskim radom u kombinaciji sa odgovarajućim pedagoškim postupcima i metodama. Na osnovu uočenih tendencija, Rakić je definisao, kako je nazvao, teoriju tri mentaliteta. Nažalost, u pedagoškoj i psihološkoj literaturi, ona nije šire prikazana, ali smatramo da dio odgovornosti snosi i Rakić. Mi nismo našli ni u njegovim djelima

Hygiene, but I came to the Institute ignorant considering health education’ (Rakić). All his work indicates that for successful health education of one nation it is necessary to form qualitative workers of all profiles, from medical, sport workers to pedagogics who will approach this issue through multidisciplinary techniques. He also tried to develop new concept of this education through huge and comprehensive researches, in order to form better his own philosophy of health education .

Within this greater impact he paid a special intention to development of specific methodic of health education. He took advantage that during the 1950s methodology of health education was not developed and he introduced techniques and methods of pedagogical-psychological nature which can be used in health education even today. We can not forget that such a method was basically active research. In this research live, in practice, changes appeared, analysis of certain phenomena and reaction of individuals and community as a whole. We find that new approach and impulse was given to a pedagogical work for its qualitative use of pedagogical pattern and methodological instrument in new, specific conditions. Rakić correctly found that most of the problems considering health education was exactly psychological and they should be resolved through proper practice in combination with specific pedagogical activities and methods. Regarding observed tendencies, Rakić defined them, as he called a theory of three mentality. Unfortunately, in pedagogical i psychological literature, it is not hugely presented, but we think that Rakić is partially responsible for that. We did not find nor in his works or

ni u privatnim bilješkama, jasno određene naučne osnove, ali ni precizno formulisane principe i pravila koja bi trebala da ima svaka kvalitetna teorija. Nalazimo da je Rakić pravilno povezo andragogiju i socijalnu psihologiju kao osnov za rješavanje problema tadašnjeg zdravstvenog vaspitanja. U svakom pojedinačnom slučaju je primjenjivao obrazac, matricu grupne interakcije u pokušaju rješavanja različitih problema, što je neosporni doprinos razvijanju pedagogije kao eksperimentalne i teorijske nauke.

private notes clearly defined principles or rules which should be basics for each qualitative theory. We find that Rakić correctly connected andragogy and social psychology as a fundamental element of problem resolving considering health education of that period. In any individual case he used pattern, matrix of group interaction trying to resolve different problems, which represents a undeniable contribution to development of pedagogy as experimental and theoretical science.

Literatura

- Pedagoška enciklopedija 2. (1989). Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Pedagoški leksikon. (1996). Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Rakić, B. i Tomić, B. (1955). *Požaranje-Prvi ogledni centar za zdravstveno vaspitanje*. Zagreb: Zaštita zdravlja.
- Rakić, B., Tomić, B., i Korać, J. (1955). *Požaranje, statistički podaci o higijenskim i opštim uslovima života*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. i Tomić, B. (1956). *Dalji razvoj programa u Požaranju-prvom oglednom centru za zdravstveno vaspitanje*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. i Vidaković, Z. (1956). *Problemi teškoća u zdravstvenom vaspitanju*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B., Vidaković, Z., i Tomić, B., (1957). *Kako smo pristupili organizaciji zdravstveno-vaspitačkog rada na selu*. Zagreb: *Zdravstveni odgoj br. 5*.

References

- Pedagogical Encyclopedia 2. (1989). Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Pedagogical Lexicon. (1996). Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Rakić, B. i Tomić, B. (1955). *Fire alarm: First demo center for health education*. Zagreb: Zaštita zdravlja.
- Rakić, B., Tomić, B., i Korać, J. (1955). *Fire alarm: Statistics on hygiene and general living conditions*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. i Tomić, B. (1956). *Further development of the Fire alarm: First experimental center for health education*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. i Vidaković, Z. (1956). *Problems difficulties in health education*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B., Vidaković, Z., i Tomić, B., (1957). *As we have access to the health and educational work in the countryside*. Zagreb: *Zdravstveni odgoj br. 5*.

- Rakić, B. (1958a). *Uređenje školskih sredina u grupi škola na selima uže Srbije*. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. (1958b). *Razgovor (intervju)*. Beograd: Zdravstveni narodni univerzitet.
- Rakić, B. (1981). Zdravstveno vaspitanje roditelja i dece u oblasti ishrane. Novi Sad: *Hrana i ishrana br. 7-10*.
- Rakić, B. (n. d.). *Neautorizovane bilješke*.
- Rakić, B. (1958a). Arranging school environment group schools in rural Serbia proper. Beograd: Institut za zdravstveno prosvjećivanje Srbije.
- Rakić, B. (1958b). Interview. Beograd: Zdravstveni narodni univerzitet.
- Rakić, B. (1981). Health education of parents and children in the field of nutrition. Novi Sad: *Hrana i ishrana br. 7-10*.
- Rakić, B. (n. d.). Unauthorized notes.